

## ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ БАР'ЄРИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Стимування модернізації промислового виробництва та прискорення темпів промислового розвитку в Україні відбувається через наявність інституціональних обмежень, спричинених історичними, культурними та суспільно-політичними чинниками.

До факторів, що стримують промисловий розвиток, відносяться: якість державної економічної політики, умови ведення бізнесу, ефективність регуляторної політики, державний устрій, рівень корумпованості держави, захист прав власності, розвиненість інститутів партнерства тощо.

Державне управління економікою демонструє інертність по відношенню до промислового сектору, про що свідчить слабкий зв'язок між основними показниками діяльності суб'єктів господарювання промисловості та індексом ефективності уряду (рис.1).

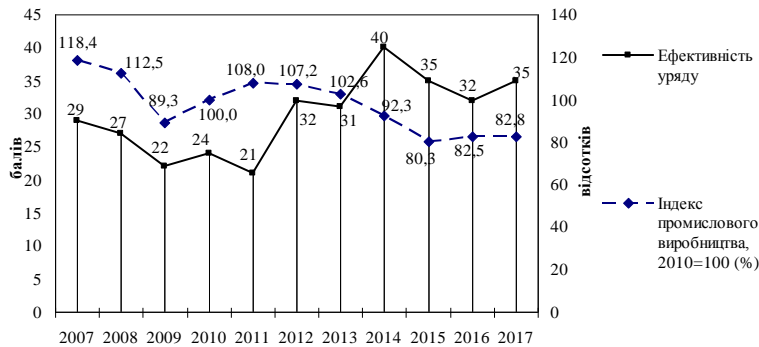


Рис. 1. Співвідношення між індексом ефективності уряду та індексом промислової продукції в Україні, 2007-2017 рр.

Джерело: [1; 7]

До негативних тенденцій у змінах інституціонального середовища ведення бізнесу, за даними Світового банку [3] для промислових підприємств відносяться:

а) *бюрократизація процедур відкриття бізнесу*, що на початок 2018 року порівняно з 2017 роком проявилася в збільшенні кількості процедур з чотирьох до шести, тривалості та вартості реєстрації;

б) *погіршення ситуації із реєстрацією власності*, що пов'язано із нерозв'язанням питання земельної реформи в Україні;

в) *погіршення ситуації із захистом прав міноритарних акціонерів*, причиною чого наприкінці 2017 року стала негативна оцінка корпоративної прозорості, що включає інформацію про частки власників у статутному капіталі, компенсації, фінансові перспективи та результати аудиту компанії; а також звуження прав акціонерів;

г) *недосконалість процедур банкрутства*, яка посилилася за період 2015-2018 роки незважаючи на прийняття та реалізацію «Загального плану заходів щодо покращення позиції України за напрямом регулювання неплатоспроможності у рейтингу «Doing Business» на 2015-2018 роки» [2].

Ці тенденції відбиваються й на кількості суб'єктів господарювання в промисловості України, що характеризується від'ємною динамікою за період 01.11.2014–01.11.2016 рр. (скорочення з 46445 до 39554 одиниць), та незначним піднесенням у 2017 році (до 42836 одиниць) [1].

Традиційними проблемами інституціонального характеру, що гальмують промисловий розвиток, залишаються:

- *нестабільна політична ситуація*, яка спричинила значний відтік іноземних інвестицій з промисловості у 2015 році в обсязі 3,2 млрд. дол. США, що становило понад 65% всього відтоку інвестицій за період 2011-2015 рр., а станом на 31.12.2017 р рівень іноземних інвестицій у акціонерний капітал промислових підприємств та цінні папери досяг лише 60% від рівня 2000 року [1];

- *недостатня урегульованість законодавчого поля* формування промислової політики держави, що включає в себе великий масив законних та підзаконних актів та змін до них, що містять у тому числі й суперечливі, застарілі норми; державних та міжнародних програм і проектів. В той же час відмічається поступовий перехід від «вертикальної» до «горизонтальної» промислової політики, що відповідає сучасній практиці Європейського Союзу та відбувається у змінах адміністративного, податкового, бюджетного, фінансового законодавства та у сфері зовнішньоекономічної діяльності;

- *відсутність ефективної взаємодії держави та бізнесу та її стійких інституцій*, сформованих на базі спільних інтересів, які спрямовані на промисловий розвиток та економічне зростання. Демократичні засади функціонування уряду в Україні оцінюються як дуже низькі, і в останні роки мають тенденцію до зниження, що характеризує погіршення діалогу між владою, суспільством та бізнесом.

- *незахищеність прав власності*, що проявляється у вищих трансакційних витратах розробки, комерціалізації, виробництва та продажу об'єктів права промислової власності в Україні порівняно з іноземними державами. За

Міжнародним індексом прав власності [5] у 2018 році Україна посіла 110 місце в світі та 23 в регіоні, покращивши свій показник лише на 0,858 до 4,282 балів порівняно з 2017 роком. При цьому у 2007 році вона перебувала на 57 (найвищому за період 2007-2018 рр.) місці. Причиною погіршення ситуації є саме недосконалість правового забезпечення;

- *рівень корупції*, що не асоціюється із європейськими демократичними цінностями. За показником Індексу сприйняття корупції [6] Україна покращила свій статус за період 2012-2017 рр. лише на 4 бали – з 26 до 30 балів зі 100, посівши у 2017 році 130 місце із 180 країн (для порівняння у 2012 році – 144 місце із 176 країн). Втім, фахівці *Transparency International* вважають такі зміни надто повільними для країни, яка оголосила одним з головних пріоритетів соціально-економічного та політичного розвитку боротьбу із корупцією. Поширення корупційних явищ перешкоджає ефективному вирішенню господарських завдань, створює дисбаланси на фінансовому та товарному ринках, порушує конкурентну рівновагу;

- *низький рівень довіри до уряду та судової влади*, що є одним з найнижчих у світі – за період 2016-2017 частка опитаних, що довіряють уряду, склала лише 11% [4], для порівняння у Греції – 14%, Польщі – 50%, так само довіру до суду мають лише 11% опитаних. За таких умов результативне впровадження реформ, особливо непопулярних, але необхідних, захист прав виробників та продавців промислової продукції, не є можливим.

Серед напрямів подолання вказаних перешкод промислового розвитку пріоритетними можна назвати такі:

- *оновлення законодавчої бази, її гармонізація з нормами Європейського Союзу та потребами української промисловості*. Впровадження дієвих змін у законодавчу базу у сфері оподаткування прибутку підприємств, доданої вартості, екологічного податку та рентної плати, модернізація митного законодавства, законодавства із питань енергозбереження, із питань захисту прав власності та інших речових прав, доопрацювання проекту та прийняття Кодексу України з процедур банкрутства, покращення функціонування дозвільної системи та системи ліцензування тощо забезпечать оптимізацію інституційних механізмів взаємодії між промисловими підприємствами, а також між підприємствами та державою;

- *розширення співпраці між державою та бізнесом, освітніми та науковими установами* через підтримку існуючих та розробку нових форм партнерства, спрямованого на спільну розробку стратегій розвитку на національному й регіональному рівнях, норм законодавства, державних цільових програм, реалізацію спільних проектів, що забезпечить зменшення диспропорцій на ринку праці, зміни в організації науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності, розробку та комерціалізацію новітніх технологій, формування через систему освіти необхідних особистісних якостей, таких як ініціативність, креативність, самостійність, та цінностей взаємної довіри й партнерства;

- *державне стимулювання колаборації між підприємствами промисловості*, зокрема, створення методичної та удосконалення нормативно-правової бази для забезпечення мережових та кластерних форм організації бізнесу як більш стійких до економічних криз та таких, що забезпечують підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промисловості на зовнішніх ринках;

- *мотивування політичної волі для боротьби із корупцією*. Створених в Україні інституцій для боротьби із корупцією виявилось недостатньо, тож необхідним постає формування нових політичних цінностей та переконань.

### Список використаної літератури:

1. Державна служба статистики України. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. План заходів для покращення позиції України за напрямом врегулювання неплатоспроможності у рейтингу “Doing Business” на 2015-2018 роки. – URL: [https://minjust.gov.ua/m/str\\_50130](https://minjust.gov.ua/m/str_50130)
3. Doing Business. Measuring Business Regulations. The World Bank. URL: <http://www.doingbusiness.org/>
4. Human Development Indices and Indicators. 2018 Statistical Update. – URL: [http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/2018\\_human\\_development\\_statistical\\_update.pdf](http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf)
5. International Property Rights Index 2018. – URL: <http://www.internationalpropertyrightsindex.org/countries>
6. Transparency International. Ukraine. – URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017/>
7. Worldwide Governance Indicators. – URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#reports>